

УДК 338.36:652.8

Є. Ю. Маркова,
к. е. н., здобувач, Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. Петра Василенка, м. Харків

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ У СТВОРЕННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РИБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

E. Markova,
Ph.D, Researcher, Kharkiv National Technical University of Agriculture. Petro Vasilenko, Kharkiv

INVESTMENT MANAGEMENT IN JOB CREATION IN ENTERPRISES FISHING INDUSTRY

Розглянуто основні характеристики інвестиційної діяльності у сфері рибної промисловості в Україні. Проаналізовано та оцінено переваги для вкладення інвестиційного капіталу у підприємства рибної промисловості, а також сформульовано основні принципові положення організації інвестиційного процесу створення робочих місць, на яких повинна будуватися розробка регіональної інвестиційної політики.

The main characteristics of the investment in the fishing industry in Ukraine. Analyzed and evaluated the advantages to invest capital investment in enterprises fishing industry and formulated the basic fundamental provisions of the investment process creating jobs which should be based on the development of a regional investment policy.

Ключові слова: конкурентоспроможність, рибна галузь, економіка підприємства, державні фінанси, регіональна економіка, переробні підприємства, ринок праці.

Key words: competitiveness of the fishing industry, business economics, public finance, regional economics, processing enterprises, the labor market.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Зміни, що відбуваються у вітчизняній економіці, з одного боку, сприятливо впливають на різні сторони соціально-економічного життя суспільства, з іншого боку, призводять до негативних наслідків. Спад промислового виробництва, низький рівень бюджетного фінансування в розвиток виробництва надали дестабілюючий вплив на розвиток економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема методологічних аспектів розвитку аграрної сфери та економічного розвитку рибного господарства України розглядалася в працях таких вітчизняних науковців: О.Е. Довбиш, В.К. Кисельов, О.М. Клименко, В.А. Корчмит, В.Ф. Корельський, Л.С. Ладонько, Р.М. Скупський, І.Ю. Гришова, О.В. Митяй, Т.С. Шабатура, О.О. Крас-

норуцький, Л.М. Наумова, О.Б. Наумов, Т.М. Гнатська, Б.О. Язлюк, М.Ю. Щербата [1—15] та ін. Проте, не дивлячись на те, що проблеми розвитку рибного господарства є предметом багатьох наукових досліджень, багато питань залишаються невирішеними.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданнями статті є розглянути основні характеристики підприємств у сфері рибної промисловості в Україні, проаналізувати та оцінити вплив інвестицій на процес створення робочих місць.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відтік робочої сили, як наслідок, зниження рівня зайнятості населення, безробіття, негативно позначаються на процесі відтворення робочої сили, на рівні

добробуту населення, на демографічній ситуації. Не вдалося уникнути негативних наслідків за роки реформ і в рибній промисловості Причорномор'я. Зниження вилову риби, обсягів виробництва товарної продукції, як наслідок, скорочення частки рибної галузі в економіці регіону, призводять до вивільнення працівників рибної промисловості, що, в цілому, негативно позначається на рівні зайнятості як в галузі, так і, в цілому, по регіону на рівні доходів населення, а також викликає відтік населення з прибережних територій.

При вирішенні проблем в сфері зайнятості на перше місце виходять не методи ліквідації негативних наслідків, а превентивні методи, що дозволяють максимально попередити можливість їх появи. В першу чергу необхідно діяти за принципом "не ліквідація наслідків безробіття, а його попередження". Це можливо за рахунок створення ефективних робочих місць на базі нових рибпромислових виробництв і розширення масштабів діяльності функціонуючих підприємств рибної промисловості [4].

На тлі практично повної відсутності бюджетного фінансування розвитку рибної промисловості істотно зростає значення інвестицій, що спрямовуються на створення рибпромислових підприємств і забезпечують приріст робочих місць. В даний час саме активізація інвестиційних процесів може гарантувати розвиток різних сторін суспільного виробництва щодо раціонального шляху. Активізація інвестиційних процесів багато в чому обумовлена рівнем і якістю управління інвестиційними процесами.

Активізація інвестиційних процесів — важливий фактор, який зумовлює позитивну динаміку економічного зростання. Чим інтенсивніше розвивається виробництво, відбувається приріст ВВП, тим більші передумови створюються для інтенсифікації інвестиційної активності. Реалізація інвестиційного процесу орієнтована, в кінцевому підсумку, на отримання вигод, причому як економічних, так і інших.

Доцільно акцентувати увагу при визначенні цілей інвестування не тільки на отриманні фінансових вигод, а й слід враховувати супутні корисні ефекти від вкладення коштів. В якості таких ефектів можна розглядати задоволення попиту на товари, поліпшення соціальної інфраструктури, стимулювання зайнятості населення та підвищення рівня його добробуту, наповнюваність бюджетів різних рівнів за рахунок податкових надходжень, вирішення екологічних проблем, проблем економічної і продовольчої безпеки. Сукупність перерахованих "корисних ефектів", в цілому, може забезпечити економічне зростання [5].

Таким чином, в умовах перехідного періоду і трансформації вітчизняної економіки досягнення стійкого економічного зростання неможливе без масштабного залучення інвестицій і організації ефективного інвестиційного процесу.

Не можна ігнорувати той факт, що спрямування коштів у виробничий сектор економіки може стимулювати створення привабливих робочих місць, які забезпечують можливість відтворення продуктивних сил суспільства. Важливо забезпечити єдність інтересів підприємців, власників бізнесу, держави і населення. Підприємці та держава, в першу чергу, зацікавлені в отриманні

доходів від вкладення коштів і розвитку виробництва, населення зацікавлено, в першу чергу, в наявності роботи, що гарантує так зване "нормальне існування". Потрібні робочі місця з гідною оплатою праці і умовами робіт, що забезпечують необхідний рівень добробуту.

Сучасна ситуація показує нездатність приморських підприємств постачати на світовий ринок рибну продукцію з високим ступенем доданої вартості, а саме така організація виробничих процесів породжує попит на додаткову робочу силу і інвестиційний капітал, що є умовою всього відтворювального процесу в економіці [8].

Рибна промисловість регіону відчуває загальні труднощі, обумовлені економічними перетвореннями: зниження числа господарюючих суб'єктів, скорочення обсягів виробництва, старіння основних фондів, недосконалість механізму квотування, відсутність бюджетного фінансування. Все перераховане негативно позначилося не тільки на рівні економічних і фінансових показників діяльності підприємств рибної промисловості, а й призвело до ряду соціальних проблем (особливо в прибережних територіях). Скорочення масштабів діяльності, закриття підприємств призвело до масового вивільнення працівників на підприємствах рибної промисловості краю, як наслідок, підвищився рівень безробіття, знизився рівень доходів, збільшився відтік населення з неблагополучних районів.

Реінвестування прибутку і амортизаційних відрахувань в модернізацію і розширення існуючого бізнесу характеризувалося тенденцією до скорочення з 2000 р. до 2014 р. При цьому підприємства рибної промисловості були більш схильні здійснювати інвестиції за рахунок фонду амортизації, ніж використовувати нерозподілений або чистий прибуток.

Оцінка переваг для вкладення інвестиційного капіталу показує, що за період з 2003 року по 2014 рік інвестування, в основному, здійснюється в рибальство. Спостерігається сировинна спрямованість розвитку галузі, що не відповідає цілям ефективного розвитку рибної промисловості і є ключовим обмежувачем розширення бізнесу і приросту додаткових робочих місць.

Сучасний стан у сфері інвестиційної ефективності демонструє досить різке скорочення обсягів інвестицій в середньому на одне підприємство і несуттєве підвищення фінансових вкладень у короткостроковій перспективі.

У рибної промисловості Причорномор'я спостерігається істотна нестача інвестиційних ресурсів. Реальний рівень інвестицій в 10—15 разів нижче необхідної величини. Така ситуація не дозволяє в повній мірі здійснювати інтенсивний розвиток рибної промисловості і негативно позначається на процесі створення робочих місць.

Логічним продовженням наведеного вище дослідження виступає необхідність кількісної оцінки потенційної можливості створення робочих місць в рибній промисловості, виходячи із вартості одного робочого місця і динаміки інвестицій [11].

Пропонується методика кількісної оцінки потенційних робочих місць, які можуть бути створені за умови спрямування інвестиційних ресурсів на створення робо-

Таблиця 1. Розрахунок кількості потенційних робочих місць, створюваних в рибній промисловості Причорноморського регіону

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Вартість активної частини ОПФ, включеної у вартість робочого місця, тис. грн.	131,27	170,44	152,17	161,89	166,70	192,30
Величина витрат на підтримку пасивної частини ОПФ, що включається у вартість робочого місця, тис. грн.	92,78	95,88	111,33	124,77	116,12	130,59
Загальна вартість робочого місця, тис. грн.	224,05	266,32	263,50	286,66	282,81	322,89
Очікувані інвестиції у основний капітал, млн грн.	294,50	286,00	320,10	315,80	469,30	217,40
Потенційні робочі місця, тис. чол.	1,314	1,074	1,215	1,102	1,659	0,673

чих місць. Запропонована методика складається з послідовних взаємопов'язаних етапів:

— На першому етапі потрібно визначити вартість створення одного робочого місця без урахування витрат на його подальше утримання та обслуговування шляхом ділення величини активної частини промислово-виробничих основних фондів на середньоспискову чисельність зайнятих у рибній промисловості регіону.

— На другому етапі визначається величина витрат по підтримці пасивної частини промислово-виробничих основних фондів, що включаються до вартості робочого місця. Дана величина розраховується як відношення витрат на підтримку функціонування пасивної частини основних фондів (сума нарахованої амортизації) на середньоспискову чисельність зайнятих в рибній промисловості регіону.

— На третьому етапі визначається сукупна вартість одного робочого місця шляхом підсумовування витрат по створенню робочого місця в розрізі активної і пасивної частини основних фондів.

— На четвертому етапі здійснюється оцінка можливої кількості додаткових робочих місць, які могли бути створені в процесі щорічного інвестування в основний капітал. Для цього величину інвестиційних витрат підприємств необхідно розділити на середньорічну вартість одного робочого місця, визначену вище [4].

Наведені в таблиці 1 дані свідчать, що за умови спрямування інвестиційних ресурсів на створення робочих місць, у середньому, щорічно кількість зайнятих у рибній промисловості могла б збільшуватися на 1 172 особи. Однак з урахуванням того, що кошти спрямовуються переважно в сферу рибодобування, варто відзначити їх досить низьку ефективність для розширення виробництва і поповнення робочих місць.

Це пояснюється тим, що кошти використовуються для придбання застарілого флоту, з високим ступенем зношеності, що призводить до збільшення витрат на утримання і експлуатацію, як наслідок, подорожчання вартості робочого місця, одночасно, не забезпечуючи приросту робочих місць.

При зниженні обсягу інвестицій, кількість потенційно створюваних робочих місць істотно знижується, чим вище темп зниження, тим істотніше зниження робочих місць.

Динаміка інвестиційних процесів у рибній промисловості істотно впливає на зайнятість населення. Недолік інвестиційних ресурсів, що спрямовуються в рибну промисловість, негативно позначається на додатковому збільшенні кількості робочих місць і залученні додаткової робочої сили.

Розрахунок можливого приросту робочих місць, тільки з урахуванням впливу динаміки інвестиційних процесів, дає не зовсім об'єктивні результати.

Ключовим мотивом розширення діючого бізнесу і збільшення чисельності персоналу є умова збільшення прибутковості використання кожної додаткової одиниці праці, яка збільшує граничні ресурсні витрати на нього. У зв'язку з цим, збільшення робочих місць на підприємстві буде мати економічну доцільність доти, доки прибутковість від продажу додаткового продукту, виговленого за допомогою додаткової одиниці праці, буде перевищувати витрати на створення і обслуговування робочого місця [6].

Необхідною умовою оптимізації чисельності робочих місць служить гарантія досягнення позитивної величини прибутку, тобто має сенс збільшувати кількість персоналу до тих пір, поки кожна нова одиниця праці приносить прибуток вище нульової позначки.

Синтезуючи мікроекономічний рівень, прийняття рішення про збільшення чисельності персоналу на підприємствах і рівень мезоекономіки, можна відзначити доцільність підвищення сукупної чисельності зайнятих на підприємствах рибної промисловості приблизно в 7,4 рази щодо рівня 2014 р. Ця величина може бути досягнутою до 2025 р. за умови щорічного підвищення чисельності на 20% [14].

Можна визначити період, до якого створення робочих місць в рибній промисловості можна вважати доцільним, а також розрахувати планований обсяг необхідних інвестиційних ресурсів, що забезпечують створення додаткових робочих місць.

Розвиток рибної промисловості в регіоні не може відбуватися в розрізі з існуючими загальнодержавними тенденціями, і це вимагає комплексного підходу до вирішення ключової проблеми розвитку галузі, спрямованої на підвищення її конкурентоспроможності та добробуту працюючого населення.

Разом з тим, ми наголошуємо на необхідності застосування якісно іншого підходу до формування основних положень регіональної інвестиційної політики, стимулюючої, в результаті, створення додаткових робочих місць на підприємствах Причорноморського регіону.

Під регіональною інвестиційною політикою розуміється система заходів, що здійснюються на рівні регіону, що сприяють мобілізації інвестиційних ресурсів і визначення напрямів найбільш ефективного і раціонального використання в інтересах жителів регіону та інвесторів. Її метою є підйом економіки, підвищення її ефек-

тивності та забезпечення самофінансування розвитку регіону. Вихідною передумовою її раціоналізації є врахування реальних умов господарювання в конкретному муніципальному утворенні регіону.

Розробка регіональної інвестиційної політики, спрямованої на стимулювання зайнятості в регіоні, зокрема, в прибережних територіях, повинна будуватися на основі наступних принципових положень організації інвестиційного процесу створення робочих місць [12].

1. Принцип комплексності. Реалізація даного принципу дозволяє пов'язати воедино соціально-економічну значимість стимулювання зайнятості в рибній промисловості та економічний інтерес інвесторів.

2. Принцип узгодженості державної, регіональної та галузевої політики зайнятості та політики економічного розвитку галузі та регіону. Даний принцип передбачає взаємоузгодженість і спадкоємність локальних програм створення робочих місць і загального стратегічного курсу розвитку галузі та економіки.

3. Принцип пріоритетності фінансування. Передбачає спрямування коштів на розвиток рибної промисловості і стимулювання створення робочих місць, коли її підйом призведе до реанімування і розвитку багатьох супутніх галузей, що по "ланцюговій реакції" призведе до зміни ситуації в області зайнятості в цілому.

4. Принцип кількісної обґрунтованості. Величина створюваних робочих місць у галузі повинна співвідноситися з потребами економіки і ресурсним забезпеченням, яке дасть можливість функціонуванню робочих місць.

5. Принцип економічної ефективності. Сукупні витрати на створення робочих місць не повинні перевищувати сукупний ефект (соціальний і економічний) від їх введення. Необхідно знайти оптимальне співвідношення між позитивним і негативним ефектом створення робочих місць. Створення неефективних, низькооплачуваних робочих місць недоцільне, бо формально рівень безробіття знижується, але соціальна напруженість не спадає у зв'язку з низьким доходом працівників. При цьому і видимий економічний ефект також відсутній через невисоку продуктивність праці.

Реалізація даних принципів сприятиме підвищенню ефективності управління інвестиціями в створення робочих місць і стимулювання зайнятості.

ВИСНОВОК

Метою раціоналізації інвестиційних заходів органами регіональної влади має стати сприяння в розширенні бізнесу рибпромислових підприємств і збільшення кількості робочих місць. Вихідними передумовами доцільності таких заходів є наявність і розподіл вже функціонуючих підприємств рибної промисловості по території, бо створення додаткових робочих місць є найперважливішим у рамках вже діючих господарюючих суб'єктів.

Першим етапом підходу до раціоналізації регіональної інвестиційної політики є оцінка реальної можливості окремого муніципального утворення забезпечити підвищення прибутковості додаткового робочо-

го місця. Рівень прибутковості робочого місця багато в чому залежить від того, наскільки ефективно здійснюється виробництво, в цілому, в рамках підприємства.

Динамічне нарощування обсягів виробництва і продажів, ефективне використання засобів і предметів праці, оптимізація структури витрат забезпечують основу для отримання підприємством позитивного фінансового результату і, як наслідок, розширення масштабів діяльності, забезпечення можливості подальшого самостійного інвестування коштів у розвиток підприємства.

Другий етап раціоналізації інвестиційної політики полягає в територіальному розподілі сумарної величини інвестиційних витрат, необхідних для створення робочих місць, розрахунок значень яких було проведено з урахуванням можливої прибутковості додаткового робочого місця.

Найважливішою метою, при організації процесу управління інвестиціями в створення робочих місць у рибній промисловості, є раціональний розподіл інвестиційних ресурсів на основі територіальної диференціації.

При розробці інвестиційної політики найбільші фінансові пререференції повинні купувати об'єктивно більш благополучні території, які в змозі самостійно нарощувати обсяги продажів і здійснювати інвестування в створення додаткової зайнятості населення. Протилежна спрямованість розподілу коштів на користь менш розвинених і заможних районів показує економічну неефективність такого заходу [13].

Пропоновані етапи раціоналізації інвестиційної політики дозволять найефективніше організувати процес управління інвестиціями в створення робочих місць у рибній промисловості Причорноморського регіону.

Література:

- Gryshova I. Ukraine's positions in international ratings evaluation as a factor of its competitiveness / I. Gryshova, I. Kryukova, O. Mityay // Економічний часопис-XXI. — 2015. — № 5—6. — С. 24—27.
- Hurwitz L. Optimality and informational efficiency in resource allocation processes / L. Hurwitz // *Mathematical Methods in the Social Sciences* / K.J. Arrow, S. Karlin, P/ Suppes (eds.). — Stanford: Stanford University Press, 1960.
- Ladon'ko State management of innovative activity in Ukraine / O. Mikhaylovs'ka, N. Filippova, N. Tkalenko // *Scientific enquiry in the contemporary world: theoretical basics and innovative approach*, Research and Publishing Center "Colloquium". — San Francisco, California, USA, 2015. — P. 56—62.
- Гришова І.Ю. Реструктуризація переробних підприємств АПК в умовах глобалізації / І.Ю. Гришова // *Прикладна економіка — від теорії до практики: матеріали Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції 15 жовтня 2015 р.* — Тернопіль: ВПЦ "Економічна думка", 2015. — С. 45—48.
- Державна цільова економічна програма розвитку рибного господарства України на 2012—2016 роки. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України

№1245 від 23.11.2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1245-2011-%D0%BF>

6. Довбыш О.Э. Зарубежный опыт развития морской аквакультуры и ее приоритетные задачи в Украине / О.Э. Довбыш // Рыбное хозяйство Украины. — № 2. — 2010. — С. 2—9.

7. Киселев В.К. Об оздоровлении рыбохозяйственного комплекса / В.К. Киселев // Рыбное хозяйство. — 2005. — № 5. — С. 29—31.

8. Кластери рибодобування, рибопереробки, аквакультури. Українські кластери [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/2012-study/perspektivni-napryamki-klasterizacii-vodnikh-resursiv/klasteri-ribodobuvannya-riboopererobki-akvakulturi/>

9. Корельский В.Ф. Регулирование конкурентных отношений при промысле водных биологических ресурсов / В.Ф. Корельский, А.Н. Макоедов // Вопр. рыболовства. — 2004. — Т. 5, № 3 (19). — С. 385—394.

10. Корчмит В.А. Экономика отрасли (рыбная промышленность): метод. указания / В.А. Корчмит. — Петропавловск-Камчатский: КамчатГТУ, 2002. — 32 с.

11. Красноруцький О.О. Оцінка характеру реалізації економічних інтересів суб'єктів ринку сільськогосподарської продукції / О.О. Красноруцький // Вісник ХНАУ. Сер. "Економіка АПК і природокористування". — № 3. — 2010. — С. 62—73.

12. Красноруцький О.О. Теоретико-методологічні аспекти оцінки розвитку конкуренції та ефективності збуту сільськогосподарської продукції / О.О. Красноруцький // Вісник ТНЕУ. — № 2 (53). — 2013. — С. 90—99.

13. Ладонько Л.С. Підходи до структуризації стратегічного потенціалу промисловості / Л.С. Ладонько, О.М. Клименко // Економіка сталого розвитку: теоретичні підходи та практичні рекомендації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (13—16 вересня 2015 р., м. Кошице, Словаччина). — К.: Вид-во "Центр навчальної літератури", 2015. — 152 с.

14. Скупський Р.М. Марикольтура Чорного моря — концептуальні засади створення рибогосподарського кластеру / Р.М. Скупський // Економічний форум. — 2015. — № 1. — С.86—101.

15. Язлюк Б.О. Методика оцінки рівня згладжування економіко-інституціональної й соціально-економічної асиметрії розвитку внутрірегіональних територій / Б.О. Язлюк // Зб. наук. праць Черкас. держ. технол. ун-т. — Черкаси: ЧДТУ, 2014. — Вип. 37. — Частина II. — С. 57—63 [Серія: Економічні науки].

References:

1. Gryshova, I. Kryukova, I. and Mityay, O. (2015), "Ukraine's positions in international ratings evaluation as a factor of its competitiveness", *Ekonomichnyj chasopys XXI*, vol. 5—6, pp. 24—27.

2. Hurwitz, L. (1960), "Optimality and informational efficiency in resource allocation processes", [Mathematical Methods in the Social Sciences], Stanford University Press, Stanford, USA.

3. Mikhaylovs'ka, O. Filippova, N. and Tkalenko N. (2015), "Ladon'ko State management of innovative activity in Ukraine", *Scientific enquiry in the contemporary world: theoretical basiss and innovative approach*, Research and Publishing Center "Colloquium", San Francisco, California, USA, pp. 56—62.

4. Hryshova, I. (2015), *Restructuring processing agricultural enterprises in the conditions of globalization / IY Hryshova // Applied Economics — from theory to practice: Proceedings of the First Ukrainian scientific conference October 15, 2015 — Ternopil: CUP "Economic thought"*, pp. 45—48.

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), "State Target Economic Program development of Fisheries of Ukraine for 2012—2016", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1245-2011-%D0%BF> (Accessed 20 April 2016).

6. Dovbish, O.E. (2010), "Foreign experience in the development of marine aquaculture and its priorities in Ukraine", *Rybne hospodarstvo Ukrainy*, vol. 2, pp. 2—9.

7. Kyselev, V.K. (2005), "On the recovery of the fishery complex", *Rybnoe hozjajstvo*, vol. 5, pp. 29—31.

8. Ukrainian clusters (2012), "Clusters of fish production, fish processing and aquaculture", available at: <http://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/2012-study/perspektivni-napryamki-klasterizacii-vodnikh-resursiv/klasteri-ribodobuvannya-riboopererobki-akvakulturi/> (Accessed 20 April 2016).

9. Korel'skyj, V.F. and Makoedov, A.N. (2004), "The regulation of competitive relations in the fisheries of marine biological resources", *Voprosy rybolovstva*, vol. 3 (19), pp. 385—394.

10. Korchmit, V.A. (2002), *Jekonomika otrasli (rybnaja promyshlennost'): metodicheskie ukazaniya* [Economics of sector (fishing industry): methodical instructions], KamchatGTU, Petropavlovsk-Kamchatsky, Russia.

11. Krasnoruts'kyj, O.O. (2010), "Assessment of the nature of the realization of economic interests of subjects agricultural markets", *Visnyk KhNAU. Ser. "Ekonomika APK i pryrodokorystuvannia"*, vol. 3, pp. 62—73.

12. Krasnoruts'kyj, O.O. (2013), "Theoretical and methodological aspects of the assessment of competition and efficiency of marketing of agricultural products", *Visnyk TNEU*, vol. 2 (53), pp. 90—99.

13. Ladonko, L.S. (2015), "Approaches to structuring strategic potential industry", *Ekonomika staloho rozvytku: teoretychni pidkhody ta praktychni rekomendatsii: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (13—16 veresnia 2015 r, m. Koshytse, Slovachchyna) [Economics of Sustainable Development: theoretical approaches and practical recommendations: Proceedings of the International Scientific Conference], Kosice, Slovakia, 13—16 September, pp. 83—84.

14. Skups'kyj, R.M. (2015), "Mariculture Black Sea - the conceptual basis of creating a cluster fishery", *Ekonomichnyj forum*, vol. 1, pp. 86—101.

15. Yazliuk, B.O. (2014), "Evaluation Method of smoothing economic and institutional and socio-economic development of intraregional asymmetries areas", *Zb. nauk. prats' Cherkas. derzh. tekhnol. un-t. ChDTU Seria: Ekonomichni nauky*, vol. 37, pp. 57—63.

Стаття надійшла до редакції 03.05.2016 р.